

Το μάθημα της Μουσικής στην Ελληνική Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Στάσεις και απόψεις καθηγητών Μουσικής

Αθηνά Κτενιαδάκη

Σκοπός της παρούσας ποσοτικής έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων, του επαγγελματικού προφίλ, των διδακτικών προσεγγίσεων και των συνθηκών κάτω από τις οποίες διεξάγεται το έργο των καθηγητών Μουσικής στη Γενική Β/θμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα. Η πρωτοτυπία της μελέτης συνίσταται στο γεγονός ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί άλλη παρόμοια έρευνα τέτοιου περιεχομένου και εμβέλειας σχετικά με τη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στη χώρα μας. Το τελικό δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 163 καθηγητές Μουσικής της Γενικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από 26 νομούς της χώρας μας, οι οποίοι κλήθηκαν να απαντήσουν ανώνυμα σε σχετικό ερωτηματολόγιο που τους στάλθηκε. Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε την Άνοιξη του 2007 στα πλαίσια της εκπόνησης διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας στον τομέα Παιδαγωγικής του τμήματος Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.

Λέξεις-κλειδιά: Μάθημα Μουσικής, καθηγητές Μουσικής, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, διδασκαλία Μουσικής, ποσοτική έρευνα.

Ευρέως σήμερα έχει αρχίσει να γίνεται όλο και πιο σαφές ότι η σωστή διδασκαλία της Μουσικής όχι μόνο συντελεί στην καλλιέργεια δεξιοτήτων από το παιδί αλλά διδάσκει και πώς να συνεχίσει να τις αναπτύσσει και στη μετέπειτα ζωή του (Elliot, 2007, Στάμου, 2005). Παράλληλα λοιπόν με τις επιδιώξεις γνωστικού χαρακτήρα, η μουσική θεωρείται πλέον μέσο για την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και την ολοκλήρωση της προσωπικότητας του μαθητή (Κοκκίδου, 2002).

Το 2001 τέθηκε σε ισχύ το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής (Α.Π.Σ.) για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στη χώρα μας (Φ.Ε.Κ.1366, τεύχ.2^ο, 18-10-2001). Με μικρές προσθήκες που έγιναν το 2003 (Φ.Ε.Κ.304, τεύχ.2^ο, 13-3-03), είναι αυτό που ισχύει μέχρι σήμερα. Το Δ.Ε.Π.Π.Σ.-Α.Π.Σ. Μουσικής δίνει έμφαση στις δραστηριότητες *ακρόασης, εκτέλεσης και σύνθεσης*, δηλαδή σε μια πιο δημιουργική προσέγγιση της Μουσικής. Με το συγκεκριμένο αναλυτικό πρόγραμμα δίνεται στον εκπαιδευτικό της Μουσικής μεγάλο περιθώριο αυτενέργειας. Μέχρι την αποστολή από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. βιβλίων γραμμένων σύμφωνα με το νέο αναλυτικό πρόγραμμα (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) Μουσικής, ο

ίδιος ο διδάσκοντας αναλαμβάνει κυρίως την ευθύνη για την επιτυχή σχεδίαση και υλοποίηση του μαθήματός του. Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 μέχρι και το σχολικό έτος 2008-09 αποστέλλονται από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. τα ίδια σχολικά εγχειρίδια για το μάθημα της Μουσικής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, τα οποία φυσικά δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του νέου αναλυτικού προγράμματος (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) κι έτσι δεν μπορούν να προσφέρουν ουσιαστική βοήθεια στο διδάσκοντα. Το μόνο νέο βιβλίο που στάλθηκε από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του νέου αναλυτικού προγράμματος για τη Μουσική, είναι το *Άθολόγιο Μουσικών Κειμένων* (έκδοση Ο.Ε.Δ.Β. 2007), που είναι βιβλίο για τον εκπαιδευτικό και που στάλθηκε το Σεπτέμβριο του 2007. Καινούρια βιβλία για το μάθημα της Μουσικής στη Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, τα οποία είναι γραμμένα σύμφωνα με το νέο αναλυτικό πρόγραμμα (Δ.Ε.Π.Π.Σ.), αναμένεται να αποσταλούν στα σχολεία μόλις τυπωθούν από τον Ο.Ε.Δ.Β. και μόνον για τη Β' και τη Γ' Γυμνασίου. Τα βιβλία αυτά υπάρχουν ήδη σε ηλεκτρονική μορφή στον κόμβο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (<http://pi-schools.sch.gr/gymnasio/>), ενώ τα CDs Audios που συνοδεύουν αυτά τα νέα βιβλία, έχουν ήδη αποσταλεί στις σχολικές μονάδες.

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι οι καλές γνώσεις Παιδαγωγικής και ειδικότερα μουσικοπαιδαγωγικών εφαρμογών και Διδακτικής της Μουσικής, αποτελεί επιτακτική ανάγκη για να μπορεί ένας εκπαιδευτικός της Μουσικής να ανταπεξέλθει επιτυχώς στις σύγχρονες και πολύπλευρες απαιτήσεις του μαθήματος που καλείται να διδάξει. Ένας εκπαιδευτικός, για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στο έργο του, πρέπει οι σπουδές του να καλύπτουν τρεις τομείς: την ειδικότητα, την παιδαγωγική κατάρτιση και την πρακτική άσκηση (Ξωχέλλης, 2005). Άξιο διερεύνησης όμως είναι, σε ποιο βαθμό οι σπουδές των καθηγητών Μουσικής καλύπτουν αυτούς τους τρεις τομείς, όταν μάλιστα αυτές έχουν τέτοια ανομοιογένεια μεταξύ τους. Από το 1979 και μετά, η πρόσληψη καθηγητών Μουσικής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση γινόταν μετά από συμμετοχή σε Διαγωνισμό που προκήρυσσε και διενεργούσε το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και στον οποίο είχαν δικαίωμα συμμετοχής όλοι οι κάτοχοι οποιουδήποτε πτυχίου Ωδείου, αναγνωρισμένου από το Υπουργείο Πολιτισμού (Τσαμαλίκος, 2006). Όσον αφορά τα πτυχία αυτά, παρατηρείται μια πολύ μεγάλη ανομοιομορφία όσον αφορά το αντικείμενο τους (π.χ. πτυχία οργάνων, θεωρητικών, φωνητικής, βυζαντινής κ.λ.π.) αλλά και τα έτη σπουδών που χρειάζονται για την απόκτησή τους (Φ.Ε.Κ. 229/11-11-57, Βασιλικό Διάταγμα *«Περί κυρώσεως του εσωτερικού κανονισμού του Ωδείου Θεσσαλονίκης»*). Από το 1985 ξεκίνησε η ίδρυση Μουσικών Τμημάτων Α.Ε.Ι., οι απόφοιτοι των οποίων αρχικά διοριζόταν με επετηρίδα και παράλληλα με τους κατόχους πτυχίων μόνον από την Ωδειακή Εκπαίδευση που θεωρούνταν επιτυχόντες στο Διαγωνισμό του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Από το 2001 η επετηρίδα και ο Διαγωνισμός αντικαταστάθηκαν από τον Α.Σ.Ε.Π.

Όσον αφορά στην επιτυχή υλοποίηση δραστηριοτήτων που θεωρούνται απαραίτητες κατά τη διάρκεια του μαθήματος της μουσικής, πέρα από τις γνώσεις, την ικανότητα και τη διάθεση του εκπαιδευτικού, απαραίτητη κρίνεται και η ύπαρξη ειδικού χώρου και κατάλληλου υλικοτεχνικού εξοπλισμού. Μόνο έτσι το μάθημα θα μπορέσει να επιτύχει σε μεγαλύτερο βαθμό τους στόχους του, όχι μόνο στον γνωστικό, αλλά και στον ψυχοκινητικό και τον συναισθηματικό τομέα. Στις προδιαγραφές-οδηγίες που η ομάδα σύνταξης του Διαθεματικού αναλυτικού προγράμματος μουσικής δίνει στο κείμενο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου το οποίο εγκρίθηκε από την Πολιτική Ηγεσία του ΥΠ.Ε.Π.Θ. αναφέρεται ότι *‘το μάθημα της μουσικής στη Γενική Εκπαίδευση αποτελεί μάθημα με κατεξοχήν εργαστηριακό χαρακτήρα λόγω του αυξημένου βαθμού ψυχοκινητικής ανταπόκρισης και της ανάγκης ανάπτυξης δεξιοτήτων και πρακτικών δημιουργικών διαδικασιών και δραστηριοτήτων για την προσέγγιση της τέχνης της Μουσικής. Επομένως, η ποιότητα των σχολικών μουσικών εργαστηρίων καθορίζει σε σημαντικό βαθμό την ποιότητα του μαθησιακού περιβάλλοντος και άρα αποτελεί κλειδί για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων’* (Φ.Ε.Κ.304/03,τ.2,σ.4084). Παρόλα αυτά, η Πολιτεία δε φροντίζει να εξασφαλίσει για το μάθημα της μουσικής βασικά προνόμια που ισχύουν για άλλα εργαστηριακά μαθήματα, όπως η ειδική αίθουσα (π.χ. Πληροφορική, Φυσική\Χημεία) ή ο μικρός αριθμός παιδιών στην τάξη που επιτυγχάνεται με μοίρασμα των μαθητών ενός τμήματος με άλλο μάθημα (π.χ. Τεχνολογία με Πληροφορική). Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να γίνει με το μάθημα των Καλλιτεχνικών καθώς και τα δύο είναι εργαστηριακά και απαιτούν σήμερα τους δύο κλάδους του μαθήματος της Αισθητικής Αγωγής για το Γυμνάσιο.

Έρευνα των Hodge, Jupp και Taylor (1994) στην Αυστραλία απέδειξε ότι το άγχος των καθηγητών Μουσικής είναι μεγαλύτερο από καθηγητές άλλων ειδικοτήτων λόγω των συνθηκών εργασίας, ενώ στη Μ.Βρετανία παρατηρήθηκε ειδικά για το μάθημα της Μουσικής η μεγαλύτερη έλλειψη αλλά και μη σταθερότητα διδακτικού προσωπικού (Royal Society of Arts, 1995, Cox, 1999, Coll, 1998). Σε έρευνα του Gordon Cox με καθηγητές Μουσικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στη Μ.Βρετανία, μεταξύ άλλων διαπιστώθηκαν οι δυσκολίες που αυτοί αντιμετωπίζουν, όπως ανεπαρκείς πόροι, μεγάλα τμήματα, προβλήματα πειθαρχίας από τα παιδιά, προετοιμασία χορωδίας και ορχήστρας για εκδηλώσεις σχολείου, πολλές ώρες εργασίας πλέον του ωραρίου, μη αναγνωρισιμότητα (Cox, 1999).

Μέσα σ’αυτό το πλαίσιο, κρίθηκε ενδιαφέρον να διερευνηθούν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες συντελείται η διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής στη Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στη χώρα μας, οι προσανατολισμοί και οι διδακτικές προσεγγίσεις των εν ενεργεία καθηγητών της Μουσικής, καθώς επίσης και η εκπαίδευση, τα προσόντα και το επαγγελματικό τους προφίλ. Μελετώντας

την ελληνική βιβλιογραφία, εντοπίστηκαν τρεις έρευνες σχετικά με το πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξάγεται το μάθημα της Μουσικής στη χώρα μας: από αυτές, η μία εστιάζει το ενδιαφέρον της κυρίως στη διδακτική της Ιστορίας της Μουσικής στη Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση [Ανδρούτσος, Π. (2002), «*Δημιουργία και πειραματική εφαρμογή ενός μοντέλου διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*»], με δείγμα μαθητές γενικών γυμνασίων, ενώ στις άλλες δύο το δείγμα αποτελείται από εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης [Κοκκίδου, Μ. (2003a&b), «*Έρευνα: Προσέγγιση του θεσμού της ανάθεσης του μαθήματος της μουσικής σε δασκάλους μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*»] και [Σταύρου, Γ. (2006), «*Απόψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις επιπτώσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής στη διδασκαλία του μαθήματος της μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο*»]. Στην τελευταία μάλιστα αυτή έρευνα, το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος αποτελείται από δασκάλους γενικών μαθημάτων (Σταύρου, 2006:36).

Η ποσοτική έρευνα, -συμπεράσματα της οποίας παρατίθενται εδώ-, πραγματοποιήθηκε την Άνοιξη του 2007 στα πλαίσια της εκπόνησης διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας στον τομέα Παιδαγωγικής του τμήματος Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., σχετικά με το μάθημα της Μουσικής στην Ελληνική Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Κτενιαδάκη, 2008). Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 163 καθηγητές Μουσικής από 26 νομούς της χώρας μας, οι οποίοι καλύπτουν το μάθημα της Μουσικής σε 280 Γενικά Γυμνάσια/Λύκεια¹.

Το ανώνυμο ερωτηματολόγιο που στάλθηκε είναι δομημένο σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος έχει κλειστού τύπου ερωτήσεις και αφορά στις συνθήκες που αντιμετωπίζουν οι καθηγητές Μουσικής κατά την επιτέλεση του έργου τους καθώς και στις διδακτικές τους προσεγγίσεις. Έτσι, ερωτάται ο αριθμός των σχολείων που υπηρετούν, η υλικοτεχνική υποδομή και ο εξοπλισμός που τους διατίθεται όπως και αυτός που θα επιθυμούσαν να τους διατίθεται. Επίσης, ερωτάται αν χρησιμοποιούν τα βιβλία του Ο.Ε.Δ.Β., αν γνωρίζουν και αν εφαρμόζουν το τρέχον Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής (Δ.Ε.Π.Π.Σ.-Α.Π.Σ. Μουσικής), ποιο είναι το περιεχόμενο και ο τρόπος της διδασκαλίας τους, οι παράγοντες που λαμβάνουν υπόψη κατά την αξιολόγηση, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, οι παιδαγωγικές γνώσεις τους, η επιμόρφωσή που θα επιθυμούσαν, καθώς και αν είναι ευχαριστημένοι από την Πολιτεία και από το θεσμό του Σχολικού Συμβούλου. Στο δεύτερο μέρος υπάρχουν ερωτήσεις ανοικτού τύπου όπου οι ερωτηθέντες κατέθεσαν τις απόψεις τους σχετικά με τους στόχους

¹ Λόγω των μεγάλων διαφοροποιήσεων της διδασκαλίας της Μουσικής στα Γενικά σε σχέση με τα Μουσικά Γυμνάσια-Λύκεια, το δείγμα της έρευνας προέρχεται αποκλειστικά και μόνο από τη Γενική Εκπαίδευση.

του μαθήματος, την επίδραση που πιστεύουν ότι έχει η διδασκαλία τους στους μαθητές τους, ανέφεραν τι τους ευχαριστεί περισσότερο στο επάγγελμά τους και διατύπωσαν τις προτάσεις τους για τη βελτίωση του μαθήματος. Στο τρίτο μέρος ζητήθηκαν τα ατομικά στοιχεία των ερωτηθέντων και συγκεκριμένα το φύλο, η ηλικία, η κατάσταση απασχόλησης, ο τομέας εργασίας τους, ο νομός όπου υπηρετούν, το έτος και ο τρόπος διορισμού, τα χρόνια υπηρεσίας, καθώς και τα τυπικά τους προσόντα.

Υποθέσεις της έρευνας

Αφετηρία της έρευνας αποτέλεσαν οι εξής υποθέσεις και ερωτήματα:

- Το αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος της Μουσικής (Α.Π.Σ. Μουσικής) δεν εφαρμόζεται στην πλειοψηφία των περιπτώσεων
- Τα υπάρχοντα σχολικά εγχειρίδια για το μάθημα της Μουσικής δε χρησιμοποιούνται από τους περισσότερους καθηγητές της Μουσικής
- Στα περισσότερα σχολεία δεν διατίθεται κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή και ειδική αίθουσα για το μάθημα της Μουσικής
- Η πλειονότητα των καθηγητών της Μουσικής είναι δυσαρεστημένη από την αντιμετώπιση της Πολιτείας όσον αφορά το μάθημα της Μουσικής
- Η πλειονότητα των καθηγητών της Μουσικής έχει έλλειψη παιδαγωγικών γνώσεων
- Οι περισσότεροι καθηγητές της Μουσικής θεωρούν αναγκαία κάποιου είδους επιμόρφωση
- Το μεγαλύτερο μέρος των καθηγητών της Μουσικής εφαρμόζει τη δασκαλοκεντρική/μετωπική μορφή διδασκαλίας

Μεθοδολογία-Δείγμα της έρευνας

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στη συλλογή δεδομένων είναι η επισκόπηση πεδίου και το μεθοδολογικό εργαλείο της το γραπτό ερωτηματολόγιο, το οποίο στάλθηκε σε 354 καθηγητές Μουσικής της Γενικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από τη Θράκη, τη Μακεδονία, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τα Επτάνησα (Κέρκυρα και Λευκάδα). Πιο συγκεκριμένα: Αναζητήθηκαν όλοι οι καθηγητές Μουσικής της Γενικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης των εξής 26 νομών: Άρτας, Γρεβενών, Δράμας, Έβρου, Ημαθίας, Θεσπρωτίας, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων, Καβάλας, Καρδίτσας, Καστοριάς, Κέρκυρας, Κιλκίς, Κοζάνης, Λάρισας, Λευκάδας, Μαγνησίας, Ξάνθης, Πέλλας, Πιερίας, Πρέβεζας, Ροδόπης, Σερρών,

Τρικάλων, Φλώρινας και Χαλκιδικής². Το τελικό δείγμα της έρευνας αποτελείται από τους 163 καθηγητές της Μουσικής που επέστρεψαν συμπληρωμένο το ερωτηματολόγιο, οι οποίοι αντιστοιχούν στο 46,3% του προσκαλούμενου δείγματος. Ο αριθμός αυτός κρίνεται γενικά ως ικανοποιητικός από την ερευνήτρια καθώς αντιστοιχεί στο 10,8% των πανελλαδικά εγγεγραμμένων καθηγητών της Μουσικής της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με πλήρες ωράριο κατά την έναρξη της συγκεκριμένης σχολικής χρονιάς (2006-07), οι οποίοι υπηρέτησαν συνολικά στα Γενικά και στα Μουσικά Σχολεία³. Η επεξεργασία και η ανάλυση των δεδομένων έγινε με χρήση του προγράμματος SPSS (Statistical Package for the Social Sciences – Στατιστικό Πακέτο για τις Κοινωνικές Επιστήμες), Έκδοση 15.0 για WINDOWS.

Διεξαγωγή της έρευνας

Αρχικά έγινε η σκέψη για μετακίνηση της ερευνήτριας και αναζήτηση των καθηγητών της Μουσικής επί τόπου στα σχολεία όπου αυτοί διδάσκουν. Αυτό όμως αποδείχτηκε πρακτικά αδύνατον καθώς την περιοχή έρευνας αποτελούσε κυριολεκτικά η μισή Ελλάδα. Έτσι προτιμήθηκε η τηλεφωνική επικοινωνία της ερευνήτριας με τα Γυμνάσια της περιοχής έρευνας για τον εντοπισμό των καθηγητών Μουσικής σε αυτά. Στις ευνοϊκότερες περιπτώσεις υπήρξε συνομιλία με τον ίδιο τον καθηγητή της Μουσικής. Στις περιπτώσεις που δεν βρέθηκε ο ίδιος (που δυστυχώς ήταν και οι περισσότερες λόγω του ότι οι περισσότεροι εξυπηρετούν πλέον του ενός σχολεία και γι' αυτό το λόγο ήταν πολύ δύσκολο να επιτευχθεί προσωπική επαφή μαζί τους), υπήρξε συνομιλία με το διευθυντή ή το γραμματέα του σχολείου. Σε κάποιες -ευτυχώς ελάχιστες- περιπτώσεις δε στάθηκε δυνατή η τηλεφωνική επικοινωνία με τα σχολεία (δεν απαντούσαν). Αμέσως μετά τον εντοπισμό των καθηγητών και την τηλεφωνική επικοινωνία, στάλθηκε προσωπικά στον καθένα από αυτούς φάκελος στον οποίο εσωκλειόταν το ερωτηματολόγιο και δεύτερος φάκελος με προπληρωμένο τέλος και με τα στοιχεία της ερευνήτριας για την επιστροφή του ερωτηματολογίου και φυσικά χωρίς τα

² Η επιλογή των συγκεκριμένων νομών έγινε διότι αυτοί αποτελούσαν συνολικά τη μία από τις δύο περιφέρειες στις οποίες είχε χωρίσει το ΥΠ.ΕΠ.Θ. τις Διευθύνσεις Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ως περιοχές αρμοδιότητας και ευθύνης των δύο σχολικών συμβούλων της Μουσικής μέχρι και το Μάιο του 2007 οπότε και διεξήχθη η έρευνα.

³ Στους καταλόγους της Εθνικής στατιστικής υπηρεσίας, κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς 2006-07 βρέθηκαν συνολικά εγγεγραμμένοι 1505 καθηγητές Μουσικής Β/θμιας Εκπαίδευσης με πλήρες ωράριο σε όλη την Ελλάδα (Μουσικά και Γενικά Σχολεία) και στη συγκεκριμένη περιφέρεια όπου διεξήχθη η έρευνα 546. (Γενική γραμματεία εθνικής στατιστικής υπηρεσίας Ελλάδος, http://www.statistics.gr_tables). Σημαντικός αριθμός όμως από αυτούς υπηρετεί στα Μουσικά Γυμνάσια-Λύκεια, γι' αυτό προφανώς εντοπίστηκαν μόνο 354 στα Γενικά.

στοιχεία του αποστολέα. Υπήρξαν και κάποιες ελάχιστες περιπτώσεις όπου ο φάκελος δόθηκε ιδιοχειρώς στους αποδέκτες όπου, αυτό ήταν δυνατό.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

'Ταυτότητα' του δείγματος

-Φύλο:

Πίνακας 1

Φύλο	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων
Αντρας	42	25,8	25,9
Γυναίκα	120	73,6	74,1
Σύνολο	162	99,4	100,0
Χωρίς απάντηση	1	0,6	
Σύνολο	163	100,0	

Μόνο το 25,9% των συμμετεχόντων στην έρευνα είναι άντρες και το 74,1% γυναίκες (πίν.1). Στους καταλόγους της Εθνικής στατιστικής υπηρεσίας, κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς 2006-07 στη συγκεκριμένη περιφέρεια βρέθηκαν εγγεγραμμένοι 191 άντρες καθηγητές (35%) και 355 γυναίκες καθηγήτριες (65%) Μουσικής στη Β/θμια Εκπαίδευση με πλήρες ωράριο, συμπεριλαμβανομένων όμως και αυτών που διδάσκουν στα μουσικά Γυμνάσια-Λύκεια (Γενική γραμματεία εθνικής στατιστικής υπηρεσίας Ελλάδος, http://www.statistics.gr_tables).

-Ηλικία:

Πίνακας 2

Ηλικία	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων	Αθροιστική σχετική συχνότητα
26-35 χρ.	57	35,0	37,7	37,7
36-44 χρ.	61	37,4	40,4	78,1
45-61 χρ.	33	20,2	21,9	100,0
Σύνολο	151	92,6	100,0	
Χωρίς απάντηση	12	7,4		
Σύνολο	163	100,0		

Το 78,1% είναι μέχρι 44 ετών (πίν.2). Δεν εκπλήσσει το γεγονός αυτό καθώς το μάθημα της Μουσικής δε διδασκόταν παλαιότερα σε πολλά σχολεία κι έτσι είναι λίγοι οι 'παλαιοί' καθηγητές.

-Κατάσταση απασχόλησης:

Πίνακας 3

Κατάσταση απασχόλησης	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων
Μόνιμος	156	95,7	97,5
Αναπληρωτής/Ωρομίσθιος	4	2,5	2,5
Σύνολο	160	98,2	100,0
Χωρίς απάντηση	3	1,8	
Σύνολο	163	100,0	

Η συντριπτική πλειοψηφία 97,5% είναι μόνιμοι και μόνο το 2,5% είναι αναπληρωτές/ωρομίσθιοι (πίν.3). Το ποσοστό ήταν αναμενόμενο καθώς η πρόσληψη αναπληρωτών και ωρομισθίων καθηγητών Μουσικής στα Γενικά Σχολεία δε γίνεται καθόλου συχνά. Να αναφερθεί εδώ ότι κατά τη διάρκεια της έρευνας εντοπίστηκαν και αρκετά σχολεία που δεν είχαν καθηγητή Μουσικής. Γεγονός που αποδεικνύει ότι η Πολιτεία δε φροντίζει να καλύψει όλα τα κενά για τη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής -σε αντίθεση με ότι συμβαίνει με τα υπόλοιπα μαθήματα-.

-Τρόπος διορισμού:

Πίνακας 4

Τρόπος διορισμού	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων
Διαγωνισμός Υπ.Παιδείας	75	46,0	48,7
Επετηρίδα	44	27,0	28,6
Προϋπηρεσία	18	11,0	11,7
ΑΣΕΠ	15	9,2	9,7
Πολύτεκνοι	1	0,6	0,6
Από Ιδιωτική Εκπαίδευση	1	0,6	0,6
Σύνολο	154	94,5	100,0
Χωρίς απάντηση	9	5,5	
Σύνολο	163	100,0	

-Τυπικά προσόντα**-Πτυχίο/α Ωδείου**

Πίνακας 5

Πτυχίο Ωδείου	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων
Ναι	152	93,3	96,2
Όχι	6	3,7	3,8
Σύνολο	158	96,9	100,0
Χωρίς απάντηση	5	3,1	
Σύνολο	163	100,0	

Η συντριπτική πλειοψηφία (93,3%) δηλώνει ότι έχει κάποιο πτυχίο Ωδείου. Δεν εκπλήσσει το γεγονός καθώς όπως διαπιστώνεται και παρακάτω (βλ.πίν.12) η συντριπτική πλειοψηφία των πτυχιούχων Α.Ε.Ι. είναι κάτοχος και πτυχίου από Ωδείο.

α) Πτυχίο θεωρητικών από Ωδείο

Πίνακας 6

Πτυχίο θεωρητικών από Ωδείο	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων	Αθροιστική σχετική συχνότητα
Κανένα	12	7,4	8,6	8,6
Ωδικής / Ενοργάνωσης /Διεύθ.Μπάντας	6	3,7	4,3	12,9
Αρμονίας	36	22,1	25,7	38,6
Αντίστιξης	26	16,0	18,6	57,1
Φούγκας	50	30,7	35,7	92,9
Σύνθεσης	10	6,1	7,1	100,0
Σύνολο	140	85,9	100,0	
Χωρίς απάντηση	23	14,1		
Σύνολο	163	100,0		

Όσον αφορά τα πτυχία θεωρητικών από Ωδείο, το 38,6% δήλωσε ότι διαθέτει μέχρι και πτυχίο Αρμονίας (πίν.6).

β) Πτυχίο οργάνου/φωνητικής/βυζαντινής από Ωδείο

Πίνακας 7

Πτυχίο οργάνου/Φωνητικής/Βυζαντινής από Ωδείο	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων
Κανένα	58	35,6	41,4
Πτυχίο οργάνου / Φωνητικής / Βυζαντινής	49	30,1	35,0
Δίπλωμα οργάνου / Φωνητικής / Βυζαντινής	33	20,2	23,6
Σύνολο	140	85,9	100,0
Χωρίς απάντηση	23	14,1	
Σύνολο	163	100,0	

-Πτυχίο Α.Ε.Ι.⁴

Πίνακας 8

<i>Πτυχίο ΑΕΙ/ΤΕΙ</i>	<i>Απόλυτη συχνότητα</i>	<i>%</i>	<i>% εγκύρων</i>
Πτυχίο ΑΕΙ μουσικό⁵	72	44,2	59,0
ΑΕΙ/ΤΕΙ όχι μουσικό	12	7,4	9,8
2 πτυχία ΑΕΙ	5	3,1	4,1
Όχι πτυχίο ΑΕΙ/ΤΕΙ	33	20,2	27,0
Σύνολο	122	74,8	100,0
Χωρίς απάντηση	41	25,2	
Σύνολο	163	100,0	

-Μεταπτυχιακό

Πίνακας 9

<i>Μεταπτυχιακό</i>	<i>Απόλυτη συχνότητα</i>	<i>%</i>	<i>% εγκύρων</i>
Ναι	9	5,5	8,9
Όχι	92	56,4	91,1
Σύνολο	101	62,0	100,0
Χωρίς απάντηση	62	38,0	
Σύνολο	163	100,0	

-Διδακτορικό

Πίνακας 10

<i>Διδακτορικό</i>	<i>Απόλυτη συχνότητα</i>	<i>%</i>	<i>% εγκύρων</i>
Ναι	3	1,8	3,1
Όχι	95	58,3	96,9
Σύνολο	98	60,1	100,0
Χωρίς απάντηση	65	39,9	
Σύνολο	163	100,0	

⁴ Έντονο προβληματισμό προκάλεσε το μεγάλο ποσοστό αυτών που δεν απάντησαν (μέχρι και 39,9% στον πίνακα 10) στις ερωτήσεις που αφορούν πανεπιστημιακούς τίτλους σπουδών (πίνακες 8, 9 και 10) γεγονός που θα μπορούσε ίσως να ερμηνευτεί ως μη παραδοχή έλλειψης αυτών των προσόντων.

⁵ Στο ερωτηματολόγιο η ερώτηση αναφερόταν σε «πτυχίο από Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι. και ποιο», αλλά κανείς δεν ανέφερε ότι ήταν κάτοχος πτυχίου Τ.Ε.Ι. σχετικού με Μουσική, γι' αυτό και δε γίνεται αναφορά εδώ σε Τ.Ε.Ι. μουσικό.

-Επιμορφωτικά σεμινάρια-Ημερίδες- Συνέδρια

Πίνακας 11

Σεμινάρια/Ημερίδες/Συνέδρια	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων	Αθροιστική σχετική συχνότητα
Κανένα	2	1,2	1,3	1,3
1-5	61	37,4	39,6	40,9
5-10	36	22,1	23,4	64,3
10 και πάνω	55	33,7	35,7	100,0
Σύνολο	154	94,5	100,0	
Χωρίς απάντηση	9	5,5		
Σύνολο	163	100,0		

Συσχετίζοντας τις μεταβλητές «πτυχίο Α.Ε.Ι.» και «πτυχίο/α Ωδείου» για να διαπιστωθεί πόσοι πτυχιούχοι Α.Ε.Ι. είναι και κάτοχοι πτυχίων από Ωδείο, διαπιστώνεται ότι η **συντριπτική πλειοψηφία (92,9%) των κατόχων πτυχίου Α.Ε.Ι. (Μουσικής) κατέχει και πτυχίο/α από Ωδείο** (πίν. 12). Αυτό θα μπορούσε να σημαίνει ότι δεν θα έπρεπε να γίνεται διαχωρισμός σε ‘πανεπιστημιακούς’ και ‘ωδειακούς’ καθηγητές Μουσικής. Με βάση τα δεδομένα της παρούσης έρευνας ο πιο λογικός διαχωρισμός (όταν αυτός πρέπει να γίνεται) είναι σε ‘πτυχιούχους’ και ‘μη πτυχιούχους Μουσικού Τμήματος Α.Ε.Ι.’ καθώς όλοι μπορούν να αποκαλούνται ‘ωδειακοί’ εφόσον κατέχουν πτυχίο και από Ωδείο.

Πίνακας 12

Πτυχίο ΑΕΙ	Πτυχίο Ωδείου		
	Ναι	Όχι	Σύνολο
ΑΕΙ Μουσικό	92,9%	7,1%	100,0%
ΑΕΙ/ΤΕΙ όχι Μουσικό	100,0%	,0%	100,0%
2 πτυχία	80,0%	20,0%	100,0%
Όχι πτυχίο ΑΕΙ/ΤΕΙ	100,0%	,0%	100,0%
Σύνολο	95,0%	5,0%	100,0%

$\chi^2(3) = 5,414, p = 0,14$ Cramer's $V = 0,21, p = 0,14$

Συνθήκες διδασκαλίας του μαθήματος-Απόψεις και στάσεις καθηγητών Μουσικής**-Σύνολο σχολείων διδασκαλίας που διδάσκει ένας καθηγητής Μουσικής:**

Πίνακας 13

Αριθμός σχολείων	Απόλυτη συχνότητα	% εγκύρων	Αθροιστική σχετική συχνότητα
1	64	39,3	39,3
2	83	50,9	90,2
3	15	9,2	99,4
5	1	0,6	100,0
Σύνολο	163	100,0	

Μόνο το 39,3% απάντησε ότι διδάσκει σε 1 σχολείο, το 50,9% σε 2 σχολεία, το 9,2% σε 3 σχολεία και το 0,6% σε 5 σχολεία (πίν.13). Η πλειοψηφία λοιπόν των καθηγητών Μουσικής διδάσκει σε περισσότερα του ενός σχολεία με ότι προβλήματα βέβαια συνεπάγεται αυτό. Φυσικό επακόλουθο όταν το μάθημα είναι μονόωρο. Αν όμως το τμήμα χωριζόταν στα δύο για το μάθημα της Μουσικής και των Καλλιτεχνικών δεν θα ήταν πλέον απαραίτητο ο καθηγητής Μουσικής να πρέπει να πάει και σε άλλα σχολεία για τη συμπλήρωση του ωραρίου του.

-Διαθέσιμος εξοπλισμός/υλικοτεχνική υποδομή σχολείων:

Πίνακας 14

	(Συνολικός αριθμός σχολείων =280)	
Εξοπλισμός διαθέσιμος που χρησιμοποιείτε	Σχολεία που τον διαθέτουν	%
CD player	247	88,2%
Κασετόφωνο	228	81,4%
Πιάνο/Αρμόνιο	198	70,7%
Βίντεο/DVD	183	65,3%
Μικροφωνική υποστήριξη στις εκδηλώσεις	151	53,9%
Αίθουσα εκδηλώσεων	125	44,6%
Ηλεκτρονικός υπολογιστής	119	42,5%
Διαφανοσκόπιο/Προβολέα σλάιτς	98	35,0%
Κρουστά ρυθμικά όργανα	96	34,3%
Προτζέκτορας (για σύνδεση με ηλ.υπολογιστή)	89	31,8%
Αίθουσα Μουσικής	77	27,5%
Κρουστά μελωδικά όργανα	67	23,9%
Βιβλιοθήκη με μουσικά βιβλία/Δισκοθήκη	65	23,2%
Πίνακας με πεντάγραμμα	35	12,5%

Διαπιστώνεται (πίν.14) ότι ο πιο συχνός εξοπλισμός που διατίθεται από τα σχολεία για χρήση (πάνω από 50%) είναι το cd player και το κασετόφωνο, ακολουθούν το πιάνο/αρμόνιο, το βίντεο/dvdplayer και η μικροφωνική υποστήριξη στις εκδηλώσεις, ενώ με ποσοστά 24%-50% διατίθενται: αίθουσα εκδηλώσεων, ηλεκτρονικός υπολογιστής, διαφανοσκόπιο/προβολέας σλάιτς, κρουστά ρυθμικά όργανα, προτζέκτορας για σύνδεση με ηλ.υπολογιστή, αίθουσα Μουσικής και ακολουθούν με ποσοστά κάτω από 24%: κρουστά μελωδικά όργανα, βιβλιοθήκη με μουσικά βιβλία/Δισκοθήκη και πίνακας με πεντάγραμμα. Αίθουσα Μουσικής φαίνεται ότι διαθέτουν περίπου μόνο 1 στα 4 σχολεία, καθώς και κρουστά ρυθμικά -τουλάχιστον - όργανα φαίνεται ότι διαθέτουν περίπου το 1 στα 3 σχολεία, τη στιγμή μάλιστα που θεωρούνται δεδομένα και αυτονόητα στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Μουσικής. Εντύπωση επίσης προκαλεί το γεγονός ότι αίθουσα εκδηλώσεων δε διαθέτουν ούτε τα μισά Γυμνάσια της χώρας μας, κάτι που δυσκολεύει πάρα πολύ τον καθηγητή Μουσικής ο οποίος καλείται να παρουσιάσει χορωδία σε τουλάχιστον 3 εκδηλώσεις κατά τη διάρκεια μιας σχολικής χρονιάς. Και η αίθουσα Μουσικής και η αίθουσα εκδηλώσεων όπως διαπιστώνεται από τον επόμενο πίνακα (πίν.15), θεωρούνται πολύ απαραίτητα από τους καθηγητές Μουσικής. Αξιοσημείωτο είναι ότι ακόμα και στα καινούρια σχολεία που χτίζονται σήμερα, δεν προβλέπεται Αίθουσα Μουσικής (Κοκκίδου, 2003). Έγγραφο από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. που στάλθηκε στα σχολεία το Σεπτέμβριο του 2008, ζητά από τους Διευθυντές των Γυμνασίων να λάβουν μέριμνα για την εξασφάλιση αίθουσας Τεχνολογίας και Καλλιτεχνικών, κανένας λόγος όμως δε γίνεται για Αίθουσα Μουσικής.

-Υλικοτεχνική υποδομή/εξοπλισμός που θεωρείται απαραίτητος σε ένα σχολείο για την υλοποίηση του μαθήματος, άσχετα εάν διατίθεται ή όχι:

Πίνακας 15

Εξοπλισμός που θεωρείτε ότι είναι απαραίτητος	ΝΑΙ
Πιάνο/Αρμόνιο	98,8%
Αίθουσα Μουσικής	97,5%
CD player	97,5%
Αίθουσα εκδηλώσεων	96,9%
Κρουστά ρυθμικά όργανα	96,3%
Βιβλιοθήκη με μουσικά βιβλία/Δισκοθήκη	91,4%
Βίντεο/DVD	90,8%
Μικροφωνική υποστήριξη στις εκδηλώσεις	87,7%
Πίνακα με πεντάγραμμα	84,0%
Κρουστά μελωδικά όργανα	82,8%
Ηλεκτρονικός υπολογιστής	76,7%
Κασετόφωνο	68,7%
Προτζέκτορας (για σύνδεση με ηλ.υπολογιστή)	67,5%
Διαφανοσκόπιο/Προβολέας slides	46,6%

Κατά συντριπτική πλειοψηφία (πάνω από 96%) θεωρούνται απαραίτητα (πίν.15): το πιάνο/αρμόνιο, η αίθουσα Μουσικής, το cd player, η αίθουσα εκδηλώσεων και τα κρουστά ρυθμικά όργανα. Ακολουθούν με ποσοστό 82% έως 92%: βιβλιοθήκη με μουσικά βιβλία/Δισκοθήκη, βίντεο/DVD, μικροφωνική υποστήριξη στις εκδηλώσεις, πίνακας με πεντάγραμμα και κρουστά μελωδικά όργανα. Με ποσοστό 67% έως 77% θεωρούνται απαραίτητα: ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, το κασετόφωνο και ο προτζέκτορας. Ενώ τελευταία θεωρούνται απαραίτητα με 46,6% το διαφανοσκόπιο και ο προβολέας σλάιτς. Πάντως, τα όχι πολύ υψηλά ποσοστά για τον ηλεκτρονικό υπολογιστή (76,7%) που είναι και από τα χαμηλότερα του πίνακα δείχνουν τη μάλλον όχι ιδιαίτερα καλή σχέση των διδασκόντων της Μουσικής με τη σύγχρονη τεχνολογία.

-Χρήση των βιβλίων του Υπουργείου Παιδείας:

Πίνακας 16

Χρήση βιβλίων ΥΠΕΠΘ	Απόλυτη συχνότητα	% εγκύρων	Αθροιστική σχετική συχνότητα
Αποκλειστικά	13	8,0	8,0
Εν μέρει	122	74,8	82,8
Καθόλου	28	17,2	100,0
Σύνολο	163	100,0	

Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις το 8% απάντησε ότι χρησιμοποιεί αποκλειστικά τα βιβλία του Υπουργείου Παιδείας, το 74,8% απάντησε ότι τα χρησιμοποιεί εν μέρει, ενώ το 17,2% απάντησε ότι δεν τα χρησιμοποιεί καθόλου (πίν.16). Τα βιβλία αυτά του Ο.Ε.Δ.Β. (‘Εισαγωγή στη Μουσική’ για την Α΄ Γυμνασίου και ‘Η Μουσική μέσα από την Ιστορία της’, για τη Β΄ και τη Γ΄ Γυμνασίου), αποτελούν από το 1992 (απόφαση Φ 910-28/14 Η 1845-17.3.92 ΥΠ.Ε.Π.Θ.) συντομευμένη έκδοση της πρώτης που έγινε το 1985 από τον Ο.Ε.Δ.Β. και είναι τα μοναδικά εγχειρίδια για το μάθημα της Μουσικής στο Γυμνάσιο μέχρι και το σχολικό έτος 2007-08 ενώ ουδεμία σχέση έχουν -όπως προαναφέρθηκε- με το νέο Δ.Ε.Π.Π.Σ.–Α.Π.Σ. Μουσικής.

-Γνώση του τρέχοντος Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών για τη Μουσική στα πλαίσια του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαίσιου Προγράμματος Σπουδών:

Πίνακας 17

Γνώση του ΑΠΣ Μουσικής	Απόλυτη συχνότητα	% εγκύρων	Αθροιστική σχετική συχνότητα
Ναι	95	58,3	58,3
Εν μέρει	48	29,4	87,7
Όχι	20	12,3	100,0
Σύνολο	163	100,0	

Μόνον το 58,3% απάντησε ότι γνωρίζει το Α.Π.Σ. Μουσικής, το 29,4% απάντησε ότι το γνωρίζει εν μέρει και το 12,3% απάντησε ότι δεν το γνωρίζει (πίν.17). Είναι άξιο προβληματισμού ότι μόνον ο ένας στους δύο σχεδόν δήλωσε ότι γνωρίζει καλά το τρέχον Α.Π.Σ. Μουσικής, τη στιγμή που υποτίθεται ότι αυτό πρέπει να εφαρμόζεται κατά τη διδασκαλία του μαθήματος.

-Εφαρμογή του τρέχοντος Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών για τη Μουσική:

Πίνακας 18

Εφαρμογή ΑΠΣ Μουσικής (Δ.Ε.Π.Π.Σ)	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων	Αθροιστική σχετική συχνότητα
Ναι	26	16,0	16,0	16,0
Εν μέρει	97	59,5	59,9	75,9
Όχι	39	23,9	24,1	100,0
Σύνολο	162	99,4	100,0	
Χωρίς απάντηση	1	,6		
Σύνολο	163	100,0		

Μόλις το 16% μόνο δήλωσε ότι εφαρμόζει το τρέχον Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για τη Μουσική, το 59,9% ότι το εφαρμόζει εν μέρει και το 24,1% δήλωσε ότι δεν το εφαρμόζει καθόλου (πίν.18). Το γεγονός αυτό δεν προκαλεί έκπληξη καθώς μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει άμεση σχέση με την έλλειψη αντίστοιχων εγχειριδίων τα οποία να στηρίζουν και να ακολουθούν το νέο αναλυτικό πρόγραμμα (Δ.Ε.Π.Π.Σ.). Αναρωτιόμαστε λοιπόν κατά πόσο ήταν ρεαλιστικό να ζητηθεί από τους διδάσκοντες να εφαρμόσουν ένα εντελώς καινοτόμο πρόγραμμα σπουδών Μουσικής υπό αυτές τις συνθήκες.

-Τι περιλαμβάνει η διδασκαλία του μαθήματός στην Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου και την Α΄ Λυκείου:

Πίνακας 19

	Α΄ Γυμν.	Β΄ Γυμν.	Γ΄ Γυμν.	Α΄ Λυκ.
1.Θεωρία της Ευρωπαϊκής Μουσικής (νότες, αξίες κλπ)	93,2%	49,4%	34%	10,3%
2.Γενικές μουσικές γνώσεις (μουσικοί όροι, είδη μουσικής κλπ)	75,3%	75,3%	79%	71,8%
3.Στοιχεία Παραδοσιακής Μουσικής	38,3%	51,9%	58%	30,8%
4.Στοιχεία Βυζαντινής Μουσικής	19,1%	40,1%	25,3%	7,7%
5.Σολφέζ (Μουσική ανάγνωση)	69,8%	39,5%	27,2%	7,7%
6.Dictée (Υπαγόρευση μουσικού κειμένου)	35,8%	18,5%	13,6%	5,1%
7.Στοιχεία Οργανογνωσίας	70,4%	56,2%	46,9%	30,8%

8.Ιστορία της Μουσικής	22,8%	80,2%	92,6%	69,2%
9.Μουσική των λαών	13%	77,2%	35,8%	30,8%
10.Τραγούδι από τα παιδιά	83,3%	69,1%	61,1%	41%
11.Εκμάθηση φλογέρας	27,2%	16,7%	9,3%	2,5%
12.Εκμάθηση μεταλλόφωνου	25,3%	16%	10,5%	2,6%
13.Ακρόαση μουσικής	82,7%	93,8%	93,8%	89,7%
14.Εκτέλεση ρυθμικών σχημάτων από τα παιδιά	80,9%	50,6%	40,1%	12,8%
15.Εκτέλεση μουσικής με όργανα από τα παιδιά σε ομάδες	55,6%	42,6%	38,9%	25,6%
16.Σύνθεση-δημιουργία μουσικής από τα παιδιά	34,6%	29%	30,2%	10,3%
17.Κατασκευή μουσικών οργάνων από τα παιδιά	31,5%	13,6%	7,4%	5,1%
18.Μουσικά/Μουσικοκινητικά παιχνίδια	59,3%	24,1%	16%	5,1%
19.Θεατρικό παιχνίδι/Δραματοποίηση	21,6%	13,6%	13,6%	23,1%

Διαπιστώνεται (πίν.19) ότι στην Α΄ Γυμνασίου η διδασκαλία του μαθήματος περιλαμβάνει ως επί το πλείστον (πάνω από 70%): ‘Θεωρία της Ευρωπαϊκής Μουσικής (νότες, αξίες κ.λ.π.)’ κατά 93,2%, ‘Τραγούδι από τα παιδιά’ κατά 83,3%, ‘Ακρόαση μουσικής’ κατά 82,7%, ‘Εκτέλεση ρυθμικών σχημάτων από τα παιδιά’ κατά 80,9%, ‘Γενικές μουσικές γνώσεις (μουσικοί όροι, είδη μουσικής κ.λ.π.)’ κατά 75,3% και ‘Στοιχεία Οργανογνωσίας’ κατά 70,4%.

Στη Β΄ Γυμνασίου η διδασκαλία του μαθήματος περιλαμβάνει ως επί το πλείστον (πάνω από 70%): ‘Ακρόαση μουσικής’ κατά 93,8%, ‘Ιστορία της Μουσικής’ κατά 80,2%, ‘Μουσική των λαών’ κατά 77,2% και ‘Γενικές μουσικές γνώσεις (μουσικοί όροι, είδη μουσικής κ.λ.π.)’ κατά 75,3%.

Στη Γ΄ Γυμνασίου η διδασκαλία του μαθήματος περιλαμβάνει ως επί το πλείστον (πάνω από 70%): ‘Ακρόαση μουσικής’ κατά 93,8%, ‘Ιστορία της Μουσικής’ κατά 92,6% και ‘Γενικές μουσικές γνώσεις (μουσικοί όροι, είδη μουσικής κ.λ.π.)’ κατά 79%.

Στην Α΄ Λυκείου η διδασκαλία του μαθήματος περιλαμβάνει ως επί το πλείστον (πάνω από 70%): ‘Ακρόαση μουσικής’ κατά 89,7% και ‘Γενικές μουσικές γνώσεις (μουσικοί όροι, είδη μουσικής κ.λ.π.)’ κατά 71,8%.

Συμπερασματικά μπορεί να λεχθεί πως είναι σαφές ότι ο κάθε διδάσκοντας δίνει βαρύτητα στη διδασκαλία διαφορετικών αντικειμένων σε κάθε τάξη και γι’ αυτό παρατηρείται μια πολύ μεγάλη ανομοιομορφία όσον αφορά το περιεχόμενο της ύλης που ο κάθε διδάσκοντας επιλέγει να διδάξει. Διαπιστώνεται επίσης ότι υπερισχύει στην Α΄ Γυμνασίου η διδασκαλία της ‘Θεωρίας της Ευρωπαϊκής Μουσικής (νότες, αξίες κ.λ.π.)’ (93,2%) και στις τάξεις Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου η ‘Ακρόαση Μουσικής’ (93,8%) και η διδασκαλία της ‘Ιστορίας της Μουσικής’ (80,2% και 92,6% αντίστοιχα). Σ’ αυτό προφανώς συντέλεσε, ως βασικός παράγοντας, το περιεχόμενο των βιβλίων Μουσικής του ΥΠ.Ε.Π.Θ. που είχαν αυτόν τον προσανατολισμό. Αξιοσημείωτα είναι τα ποσοστά διδασκαλίας

των 'Στοιχείων Βυζαντινής' και ιδιαίτερα 'Παραδοσιακής Μουσικής', που σε κάποιες τάξεις ξεπερνούν το 40%. Εντύπωση επίσης προκαλούν τα ποσοστά των μουσικών/μουσικοκινητικών παιχνιδιών, αλλά και των θεατρικών παιχνιδιών/Δραματοποίησης με τα οποία φαίνεται να εμπλουτίζουν πολλοί διδάσκοντες τη διδασκαλία τους. Διαπιστώνεται πάντως ότι όσο ανεβαίνουμε σε τάξεις μειώνονται τα ποσοστά διδασκαλίας που είναι πάνω από 70% για κάποιο αντικείμενο που σημαίνει ότι η ανομοιογένεια στη διδασκόμενη ύλη είναι ακόμα μεγαλύτερη. Εδώ τίθεται το ερώτημα αν αυτό οφείλεται μόνο στο γεγονός ότι η Μουσική περιλαμβάνει ένα τεράστιο εύρος δεξιοτήτων και γνώσεων οι οποίες μπορούν να διδαχθούν, ή ίσως και στο γεγονός ότι η Πολιτεία έχει αφήσει εντελώς μόνο του τον καθηγητή Μουσικής στο να σχεδιάσει και να οργανώσει το μάθημά του.

Διαπιστώνεται επίσης από την παρούσα έρευνα ότι το τρίπτυχο δραστηριοτήτων *ακρόαση-εκτέλεση-σύνθεση* που θεωρείται το βασικό μέσο της μουσικής αγωγής προκειμένου να καλλιεργηθεί η δημιουργικότητα και η προσωπικότητα των μαθητών (Φ.Ε.Κ.304,τεύχ.2^ο,σ.4071), έχει αρχίσει να αποτελεί σημαντικό κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας, όπως και άλλες δραστηριότητες, οι οποίες ενεργοποιούν τους μαθητές και τους κάνουν να συνειδητοποιούν ότι το μάθημα της Μουσικής είναι όχι μόνο ωφέλιμο αλλά επίσης ευχάριστο και δημιουργικό. Ένα μάθημα που προσφέρει και θεωρητικές γνώσεις (καλύπτοντας έτσι το γνωστικό τομέα μάθησης), αλλά συγχρόνως όμως τους δίνει και την ευκαιρία να αναπτύξουν δεξιότητες, όπως το παίξιμο οργάνων και το τραγούδι (ψυχοκινητικός τομέας μάθησης) και να αναπτύξουν υγιείς στάσεις, όπως το να συναισθανθούν, να εκφραστούν, να προβληματιστούν και να συνεργαστούν (συναισθηματικός τομέας μάθησης) (Στάμου, 2005, Κοκκίδου, 2005). Με τις κατάλληλες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια του μαθήματος της Μουσικής η εικόνα ενός εφήβου μπορεί να βελτιωθεί (Ετμεκτσόγλου, 2000). Άλλωστε, μαθαίνοντας μέσω της ανακάλυψης τα παιδιά αντιλαμβάνονται καλύτερα τις μουσικές έννοιες (Ανδρούτσος, 1995). Αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι υποστηρίζεται από ερευνητές η άποψη πως όταν τα πρώτα χρόνια ενασχόλησης με τη μουσική χαρακτηρίζονται από ποικιλία δραστηριοτήτων με βιωματική διδασκαλία της μουσικής, απευθυνόμενη σε όσο το δυνατόν περισσότερες αισθήσεις και με προβάδισμα στην πράξη και την εμπειρία έναντι της θεωρίας και των συμβόλων, ακόμα και οι δυσλεκτικοί μαθητές μπορούν να έχουν μεγαλύτερη πρόοδο (Βαμβουκλή, 2005).

-Τρόπος διδασκαλίας μέσα στην τάξη:

Πίνακας 20

<i>Τρόπος διδασκαλίας μέσα στην τάξη</i>	<i>Πάντα</i>	<i>Συχνά</i>	<i>Σπάνια</i>	<i>Ποτέ</i>
Μετωπική διδασκαλία	23,7%	61,5%	12,2%	2,6%
Δημιουργία ομάδων από τους μαθητές κατά τη διάρκεια της παράδοσης για την επεξεργασία/ανεύρεση υλικού	8,4%	53,8%	30,8%	7%
Παράδοση με παρουσίαση εργασιών από τους μαθητές στην τάξη	4%	55%	36,9%	4%

Το 85,3% εφαρμόζει πάντα (23,7%) ή συχνά (61,5%) τη μετωπική διδασκαλία, το 62,2% δημιουργεί πάντα (8,4%) ή συχνά (53,8%) κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας ομάδες από τους μαθητές για την επεξεργασία/ανεύρεση υλικού και τέλος το 59,1% κάνει πάντα (4%) ή συχνά (55%) παράδοση με παρουσίαση εργασιών από τους μαθητές στην τάξη (πίν.20). Διαπιστώνεται ότι υπερισχύει με μεγάλη διαφορά η μετωπική διδασκαλία η οποία βασίζεται στον ίδιο τον εκπαιδευτικό χωρίς να υπάρχει κάποια ουσιαστική δράση και ενεργητική συμμετοχή των παιδιών. Πάντως είναι πολύ αισιόδοξο ότι παραπάνω από τους μισούς καθηγητές Μουσικής δηλώνουν ότι συχνά δουλεύουν με το χωρισμό της τάξης σε ομάδες και με παρουσίαση εργασιών από τα ίδια τα παιδιά, δραστηριότητες που προκαλούν την ενεργό συμμετοχή τους και τα κάνει να έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία και όχι απλά να παρακολουθούν ως παθητικοί δέκτες. Καλό είναι οι καθηγητές της Μουσικής να χρησιμοποιούν μία ποικιλία κατά την άσκηση του έργου τους όντας επικεφαλής της διδακτικής διαδικασίας αλλά και οι μαθητές να συνεισφέρουν πάντα με τις ιδέες τους (Elliott, 2007).

-Παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης των μαθητών:

Πίνακας 21

Παράγοντες που λαμβάνετε υπόψη κατά την αξιολόγηση	Πολύ	Αρκετά	Ελάχιστα	Καθόλου
Δημιουργικότητα-ενδιαφέρον μέσα στην τάξη	75,5%	23,9%	0,6%	0%
Συνέπεια /Ανταπόκριση στις υποχρεώσεις του μαθήματος	58,6%	40,1%	1,3%	0%
Απόκτηση γνώσεων (διαπίστωση μέσω προφορικής ή/και γραπτής εξέτασης)	33,8%	53,2%	12,3%	0,6%
Ιδιαιτερότητες μαθητή/τριας (οικογενειακή/κοινωνική κατάσταση, προβλήματα υγείας, μαθησιακές δυσκολίες κ.λ.π.)	31,6%	53,8%	12%	2,5%
Συμμετοχή στη χορωδία/ορχήστρα του σχολείου	25,8%	50,3%	17,4%	6,5%
Παρακολούθηση εξωσχολικών μαθημάτων Μουσικής	24,5%	35,8%	25,8%	13,8%
Παρακολούθηση του μαθήματος χωρίς πειθαρχικά προβλήματα	3,9%	17,5%	34,4%	44,2%
Γνώμη συναδέλφων-βαθμολογία στα υπόλοιπα μαθήματα	0%	8,5%	39,2%	52,3%

Οι παράγοντες τους οποίους δηλώνουν ότι λαμβάνουν υπόψη πολύ ή αρκετά κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης οι συμμετέχοντες στην έρευνα και σε ποσοστό πάνω από 60% είναι (πίν.21): Η δημιουργικότητα-ενδιαφέρον μέσα στην τάξη (99,4%), η συνέπεια /ανταπόκριση στις υποχρεώσεις του μαθήματος (98,7%), η απόκτηση γνώσεων (με διαπίστωση μέσω προφορικής ή/και γραπτής εξέτασης) (87%), οι ιδιαιτερότητες του/της μαθητή/τριας (οικογενειακή /κοινωνική κατάσταση, προβλήματα υγείας, μαθησιακές δυσκολίες κ.λ.π.) (85,4%), η συμμετοχή στη χορωδία/ ορχήστρα του σχολείου (76,1%) και η παρακολούθηση από τα παιδιά εξωσχολικών μαθημάτων Μουσικής (60,4%). Με πολύ χαμηλότερα ποσοστά ακολουθούν: η παρακολούθηση του μαθήματος χωρίς πειθαρχικά προβλήματα (21,4%) και τέλος, η γνώμη των συναδέλφων και η βαθμολογία στα υπόλοιπα μαθήματα (8,5%).

Οι περισσότερες από τις απαντήσεις μπορούν να χαρακτηριστούν αναμενόμενες. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο παράγοντας 'συμμετοχή στη χορωδία/ορχήστρα του σχολείου', που είναι μια δραστηριότητα εκτός διδακτικής ώρας, λαμβάνεται υπόψη πολύ ή αρκετά από το 76,1% των καθηγητών κατά την αξιολόγηση στο μάθημα, ίσως ως κίνητρο ή/και επιβράβευση γι'αυτή τη δραστηριοποίηση του μαθητή. Επίσης, 'η παρακολούθηση του μαθήματος χωρίς πειθαρχικά προβλήματα' που λαμβάνεται υπόψη πολύ ή αρκετά περίπου από έναν

στους πέντε καθηγητές Μουσικής, ίσως δείχνει πόσο σημαντικό είναι να μπορεί να πραγματοποιείται το μάθημα χωρίς να έρχεται ο διδάσκοντας αντιμέτωπος με θέματα πειθαρχίας. Αυτό αποδεικνύεται και από τον επόμενο πίνακα (πίν.22), όπου φαίνεται ότι η έλλειψη πειθαρχίας όντως αποτελεί μεγάλο πρόβλημα για τους μισούς περίπου καθηγητές. Προβληματισμό επίσης προκαλεί το γεγονός ότι ο παράγοντας 'παρακολούθηση από τα παιδιά εξωσχολικών μαθημάτων Μουσικής' λαμβάνεται υπόψη στην αξιολόγηση πολύ ή αρκετά από το 60,4% των ερωτηθέντων καθηγητών.

-Δυσκολίες του επαγγέλματος:

Πίνακας 22

Τι σας δυσκολεύει στο επάγγελμά σας	Πολύ	Αρκετά	Ελάχιστα	Καθόλου
Η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής	57,7%	31,7%	7%	3,5%
Η ανυπαρξία αίθουσας Μουσικής	62%	24,1%	10,2%	3,6%
Ότι το μάθημα είναι μονόωρο	59,1%	25,8%	10,1%	5%
Η μη χορήγηση κατάλληλων βιβλίων/βοηθημάτων από ΥΠΕΠΘ	61%	23,3%	9,4%	6,3%
Η εξεύρεση ωρών για διδασκαλία χορωδίας/ορχήστρας	47,8%	30,6%	11,5%	10,2%
Ο μεγάλος αριθμός παιδιών ανά τμήμα	41,9%	32,3%	17,4%	8,4%
Η συμπλήρωση ωραρίου σε 2 και πλέον σχολεία	38,7%	33,1%	17,7%	10,5%
Η προετοιμασία (και ενδεχομένως παρουσίαση) χορωδίας σε πλέον του ενός σχολεία στις γιορτές	34,2%	37%	17,1%	11,6%
Η απουσία ικανοποιητικής επιμόρφωσης/ενημέρωσης	41,8%	29,1%	9,7%	19,4%
Η έλλειψη πειθαρχίας μέσα στην τάξη	18,4%	37,4%	31,3%	12,9%
Η μικρή συμμετοχή-ενδιαφέρον των παιδιών	13,3%	42%	33,6%	11,2%
Ότι το μάθημα συνήθως διδάσκεται τις τελευταίες ώρες	19,3%	32%	28%	20,7%
Η έλλειψη συνεργασίας με τους γονείς	15,1%	23,3%	39%	22,6%
Η έλλειψη συνεργασίας με το/τη διευθυντή/τρια	12,1%	18,4%	29,1%	40,4%
Η έλλειψη συνεργασίας με τους υπόλοιπους συναδέλφους	9,1%	19,6%	33,6%	37,8%

Αυτά που δυσκολεύουν τους καθηγητές Μουσικής πολύ ή αρκετά σε ποσοστά πάνω από 70% είναι (πίν.22): η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής (89,4%), η ανυπαρξία αίθουσας Μουσικής (86,1%), ότι το μάθημα είναι μονόωρο (84,9%), η μη χορήγηση κατάλληλων βιβλίων/βοηθημάτων από το ΥΠΕΠΘ (84,3%), η εξεύρεση ωρών για διδασκαλία χορωδίας/ορχήστρας (78,3%), ο μεγάλος αριθμός παιδιών ανά τμήμα (74,2%), η συμπλήρωση ωραρίου σε 2 και πλέον σχολεία (71,8%) και τελευταία η απουσία ικανοποιητικής επιμόρφωσης/ ενημέρωσης (70,9%).

Σ' αυτές τις δυσκολίες που δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν περισσότερο οι εκπαιδευτικοί της Μουσικής, θα μπορούσε –εάν είχε πραγματικά τη βούληση- να βρει λύσεις το ΥΠ.Ε.Π.Θ., εξασφαλίζοντας έτσι τις προϋποθέσεις για ένα μάθημα Μουσικής πιο αποτελεσματικό, πιο δημιουργικό και πιο ευχάριστο. Αυτό βέβαια προϋποθέτει από την Πολιτεία μια πιο σοβαρή αντιμετώπιση και διάθεση για ουσιαστική βελτίωση της μουσικής εκπαίδευσης στη χώρα μας.

Ακολουθούν με ποσοστά κάτω από 60%: η έλλειψη πειθαρχίας μέσα στην τάξη (55,8%), η μικρή συμμετοχή-ενδιαφέρον των παιδιών (55,2%), ότι το μάθημα συνήθως διδάσκεται τις τελευταίες ώρες (51,3%), η έλλειψη συνεργασίας με τους γονείς (38,4%), η έλλειψη συνεργασίας με το/τη διευθυντή/τρια (30,5%) και τελευταία η έλλειψη συνεργασίας με τους υπόλοιπους συναδέλφους (28,7%).

Εδώ να σημειωθεί ότι στην ερώτηση 'τι σας δυσκολεύει πολύ στο επάγγελμά σας' η απάντηση με το μεγαλύτερο ποσοστό είναι 'η ανυπαρξία αίθουσας Μουσικής' με 62%, ενώ στην ερώτηση 'τι σας δυσκολεύει αρκετά στο επάγγελμά σας' η απάντηση με το μεγαλύτερο ποσοστό είναι 'η μικρή συμμετοχή-ενδιαφέρον των παιδιών' με 42%.

-Επιμόρφωση Π.Ε.Κ. ή/και ΣΕΛΜΕ:

Πίνακας 23

ΠΕΚ/ΣΕΛΜΕ	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων
Ναι	85	52,1	54,1
Όχι	72	44,2	45,9
Σύνολο	157	96,3	100,0
Χωρίς απάντηση	6	3,7	
Σύνολο	163	100,0	

Μόνο το 54,1% των ερωτηθέντων έχει περάσει Π.Ε.Κ. ή/και Σ.Ε.Λ.Μ.Ε., δηλαδή σχεδόν οι μισοί.

-Παιδαγωγικές γνώσεις:

Πίνακας 24

Παιδαγωγικές γνώσεις που διαθέτετε	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων	Αθροιστική σχετική συχνότητα
Πλήρως επαρκείς	24	14,7	14,9	14,9
Αρκετές	113	69,3	70,2	85,1
Ελάχιστες	23	14,1	14,3	99,4
Μηδαμινές	1	0,6	0,6	100,0
Σύνολο	161	98,8	100,0	
Χωρίς απάντηση	2	1,2		
Σύνολο	163	100,0		

Η μεγάλη πλειοψηφία (85,1%) δήλωσε ότι διαθέτει πλήρως επαρκείς (14,9%) ή αρκετές (70,2%) παιδαγωγικές γνώσεις (πίν.24). Η αλήθεια είναι ότι δεν αναμένονταν τόσο μεγάλα ποσοστά όσον αφορά την επάρκεια των παιδαγωγικών γνώσεων καθώς η εκπαίδευση των περισσότερων δεν περιλάμβανε παιδαγωγικά μαθήματα. Συσχετίζοντας όμως τις μεταβλητές «παιδαγωγικές γνώσεις» και «τρόπος διδασκαλίας μέσα στην τάξη» (πίν.25), διαπιστώνεται ότι το 23,8% αυτών που δηλώνουν ότι έχουν πλήρως επαρκείς παιδαγωγικές γνώσεις εφαρμόζει πάντα τη μετωπική διδασκαλία και το 52,4% την εφαρμόζει συχνά, ενώ το 24,3% αυτών που δηλώνουν ότι διαθέτουν αρκετές παιδαγωγικές γνώσεις την εφαρμόζει πάντα και το 62,2% από αυτούς την εφαρμόζει συχνά. Συσχετίζοντας επίσης τις μεταβλητές «παιδαγωγικές γνώσεις» και «τομείς που θα επιθυμούσατε κάποιου είδους επιμόρφωση» προκύπτει ότι το 33,3% αυτών που δηλώνουν ότι έχουν πλήρως επαρκείς παιδαγωγικές γνώσεις επιθυμούν πολύ κάποιου είδους επιμόρφωση στην Παιδαγωγική (πίν.26).

Πίνακας 25

Παιδαγωγικές γνώσεις που διαθέτετε	Μετωπική διδασκαλία				
	Πάντα	Συχνά	Σπάνια	Ποτέ	Σύνολο
Πλήρως επαρκείς	23,8%	52,4%	9,5%	14,3%	100%
Αρκετές	24,3%	62,2%	12,6%	,9%	100%
Ελάχιστες	23,8%	61,9%	14,3%	,0%	100%
Μηδαμινές	0%	100,0%	0%	0%	100%
Σύνολο	24,0%	61,0%	12,3%	2,6%	100%

$\chi^2(9)=13,954$, $p=0,05$ Gamma= 0,18, $p=0,05$

Πίνακας 26

Παιδαγωγικές γνώσεις που διαθέτετε	Επιθυμία για επιμόρφωση στην Παιδαγωγική				
	Πολύ	Αρκετά	Ελάχιστα	Καθόλου	Σύνολο
Πλήρως επαρκείς	33,3%	6,7%	33,3%	26,7%	100%
Αρκετές	22,2%	50,5%	19,2%	8,1%	100%
Ελάχιστες	73,9%	26,1%	0%	0%	100%
Μηδαμινές	0%	100,0%	0%	0%	100%
Σύνολο	31,9%	42,0%	17,4%	8,7%	100%

$\chi^2(9)= 38,567$, $p=0,00$ Gamma= 0,58, $p=0,00$

-Επιθυμητοί τομείς επιμόρφωσης:

Πίνακας 27

Τομέας που θα επιθυμούσατε επιμόρφωση	Πολύ	Αρκετά	Ελάχιστα	Καθόλου
Ψυχολογία	43,3%	40,4%	9,2%	7,1%
Νέες Τεχνολογίες	49,3%	31,3%	10,7%	8,7%
Παιδαγωγική	31,9%	42%	17,4%	8,7%
Θεατρική Αγωγή	36,8%	35,3%	17,3%	10,5%
Διδακτική της Μουσικής	26,3%	45,1%	13,5%	15%
Διδασκαλία χορωδίας/τραγουδιού	15,9%	38,1%	27%	19%
Μουσική (γενικές γνώσεις)	3,5%	20%	38,3%	38,3%

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα επιθυμούν πολύ ή αρκετά κάποιου είδους επιμόρφωση στην Ψυχολογία κατά 83,7%, στις Νέες Τεχνολογίες κατά 80,7%, στην Παιδαγωγική κατά 73,9%, στη Θεατρική Αγωγή κατά 72,2%, στη Διδακτική της Μουσικής κατά 71,4% και τελευταία στη Διδασκαλία χορωδίας/τραγουδιού κατά 54% και στη Μουσική (γενικές γνώσεις) κατά 23,5% (πίν.27). Διαπιστώνεται γενικότερα ότι υπάρχει μεγάλη επιθυμία για επιμόρφωση σε ποικίλους τομείς.

-Ευχαριστημένος/η με την αντιμετώπιση του μαθήματος της Μουσικής από πλευράς της Πολιτείας (Υπουργείο Παιδείας):

Πίνακας 28

Ευχαριστημένος/η από αντιμετώπιση Πολιτείας (ΥΠΕΠΘ)	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων	Αθροιστική σχετική συχνότητα
Πολύ	2	1,2	1,2	1,2
Αρκετά	21	12,9	13,0	14,2
Ελάχιστα	61	37,4	37,7	51,9
Καθόλου	78	47,9	48,1	100,0
Σύνολο	162	99,4	100,0	
Χωρίς απάντηση	1	0,6		
Σύνολο	163	100,0		

Είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο το 14,2% είναι πολύ (1,2%) ή αρκετά (13%) ευχαριστημένο από την αντιμετώπιση του μαθήματος από πλευράς Πολιτείας (ΥΠ.Ε.Π.Θ.) (πίν.28).

-Ικανοποίηση από τη λειτουργία του θεσμού του Σχολικού Συμβούλου:

Πίνακας 29

Ικανοποιημένος/η από λειτουργία θεσμού Σχολικού Συμβούλου	Απόλυτη συχνότητα	%	% εγκύρων	Αθροιστική σχετική συχνότητα
Πολύ	14	8,6	9,0	9,0
Αρκετά	44	27,0	28,2	37,2
Ελάχιστα	54	33,1	34,6	71,8
Καθόλου	44	27,0	28,2	100,0
Σύνολο	156	95,7	100,0	
Χωρίς απάντηση	7	4,3		
Σύνολο	163	100,0		

Το 37,2% μόνον απάντησε ότι είναι πολύ (9%) ή αρκετά (28,25%) ικανοποιημένο από τη λειτουργία του θεσμού του Σχολικού Συμβούλου (πίν.29). Συσχετίζοντας τις μεταβλητές «ικανοποιημένος/η από λειτουργία θεσμού του σχολικού συμβούλου» και «νομός εργασίας» (πίν.30), διαπιστώνεται ότι υπάρχει σημαντική απόκλιση μεταξύ των νομών Θεσσαλονίκης και των υπολοίπων νομών. Το 52,5% αυτών που εργάζονται στο νομό Θεσσαλονίκης (την έδρα του σχολικού συμβούλου για ολόκληρη τη συγκεκριμένη περιφέρεια όπου διεξήχθη η έρευνα), δήλωσε πολύ (16,9%) ή αρκετά (35,6%) ικανοποιημένο από το θεσμό του σχολικού συμβούλου, ενώ μόλις το 27% αυτών που εργάζονται στους υπόλοιπους νομούς δήλωσε πολύ (4,5%) ή αρκετά (22,5%) ικανοποιημένο από το θεσμό. Πρέπει να επισημανθεί εδώ ότι την περίοδο που πραγματοποιήθηκε η έρευνα υπήρχαν μόνον δύο περιφέρειες σχολικών συμβούλων στην Ελλάδα, η μία με έδρα την Αθήνα και η άλλη με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Αυτό μάλλον απέδειξε τη μεγάλη ανάγκη για περισσότερους σχολικούς συμβούλους Μουσικής, όπως παρατηρήθηκε και στη σχετική διευκρινιστική ερώτηση στο ερωτηματολόγιο από πολλούς συμμετέχοντες στην έρευνα.

Πίνακας 30

Νομός εργασίας	Ικανοποιημένος/η από λειτουργία Θεσμού Σχολικού Συμβούλου				
	Πολύ	Αρκετά	Ελάχιστα	Καθόλου	Σύνολο
Νομός Θεσ/νίκης	16,9%	35,6%	28,8%	18,6%	100,0%
Άλλοι νομοί	4,5%	22,5%	38,2%	34,8%	100,0%
Σύνολο	9,5%	27,7%	34,5%	28,4%	100,0%

$\chi^2(3)=12,207$, $p=0,05$ Cramer's V = 0,29, $p=0,05$

ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σε σχέση με τις αρχικές υποθέσεις μπορούν να εξαχθούν τα εξής συμπεράσματα:

- Το Α.Π.Σ. Μουσικής δεν εφαρμόζεται απόλυτα στις περισσότερες των περιπτώσεων καθώς το 24,1% δήλωσε ότι δεν το εφαρμόζει καθόλου ενώ μόνο το 16% δήλωσε ότι ακολουθεί μόνον αυτό (πίν.18)
- Τα υπάρχοντα σχολικά εγχειρίδια για το μάθημα της Μουσικής δεν χρησιμοποιούνται αποκλειστικά από τους περισσότερους καθηγητές της Μουσικής καθώς μόνο το 8% δήλωσε ότι κάνει αποκλειστική χρήση τους, ενώ το 17,2% δήλωσε ότι δεν τα χρησιμοποιεί καθόλου (πίν.16)
- Στα περισσότερα σχολεία δεν διατίθεται κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή και ειδική αίθουσα για το μάθημα της Μουσικής (πίν.14). Πιο συγκεκριμένα: Αίθουσα Μουσικής διαθέτουν περίπου 1 στα 4 σχολεία (27,5%), ενώ, κρουστά ρυθμικά όργανα, φαίνεται να διαθέτουν περίπου το 1 στα 3 σχολεία (34,3%). Cdplayer διατίθεται και χρησιμοποιείται στο 88,2% των σχολείων, πιάνο ή αρμόνιο στο 70,7%, βίντεο/DVDplayer στο 65,3%, ηλεκτρονικός υπολογιστής στο 42,5% και προτζέκτορας (για σύνδεση με ηλ.υπολογιστή) στο 31,8%
- Η πλειονότητα των καθηγητών της Μουσικής είναι δυσαρεστημένη από την Πολιτεία αφού μόνο το 14,2% δηλώνει πολύ ή αρκετά ευχαριστημένο από την αντιμετώπιση του μαθήματος από πλευράς Πολιτείας (πίν.28)
- Οι περισσότεροι καθηγητές της Μουσικής θεωρούν αναγκαία την επιμόρφωση, αφού ότι το 70,9% δηλώνει ότι η απουσία ικανοποιητικής επιμόρφωσης/ενημέρωσης δυσκολεύει πολύ ή αρκετά το επάγγελμά τους (πίν.22). Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι στους περισσότερους τομείς στους οποίους ερωτήθηκαν αν επιθυμούν κάποιου είδους επιμόρφωση, η απάντηση ήταν καταφατική ('επιθυμώ πολύ ή αρκετά') σε ποσοστά πάνω από 70% (πίν.27)
- Όσον αφορά τον τρόπο διδασκαλίας, το 85,3% των καθηγητών της Μουσικής δηλώνει ότι εφαρμόζει τη δασκαλοκεντρική/μετωπική μορφή διδασκαλίας πάντα ή συχνά (πίν.20)

Η μόνη διαφοροποίηση σε σχέση με τις αρχικές υποθέσεις είναι σε σχέση με τις παιδαγωγικές γνώσεις των καθηγητών της Μουσικής, καθώς η μεγάλη πλειοψηφία (85,1%) δήλωσε ότι διαθέτει πλήρως επαρκείς (14,9%) ή αρκετές (70,2%) παιδαγωγικές γνώσεις (πίν.24). Το 23,8% όμως αυτών που δηλώνουν ότι έχουν πλήρως επαρκείς παιδαγωγικές γνώσεις εφαρμόζει πάντα τη μετωπική διδασκαλία και το 52,4% την εφαρμόζει συχνά, ενώ το 24,3% αυτών που δηλώνουν ότι διαθέτουν αρκετές παιδαγωγικές γνώσεις την εφαρμόζει πάντα και το 62,2% από αυτούς την εφαρμόζει συχνά (πίν.25). Επίσης, χαρακτηριστικό είναι ότι το 33,3% αυτών που δηλώνουν ότι έχουν πλήρως επαρκείς παιδαγωγικές

γνώσεις επιθυμούν πολύ κάποιου είδους επιμόρφωση στην Παιδαγωγική. Τα στοιχεία αυτά προκαλούν προβληματισμό όσον αφορά τις παιδαγωγικές γνώσεις που οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί της Μουσικής θεωρούν ότι διαθέτουν (πίν.26).

Σχετικά λοιπόν με τη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, όπως αυτή συντελείται τελικά μέσα στη σημερινή ελληνική σχολική πραγματικότητα, παρατηρείται μία έντονη πολυμορφία όσον αφορά τους στόχους, το περιεχόμενο και την ύλη του μαθήματος, αλλά και τον τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης από τους διδάσκοντες οι οποίοι δίνουν έμφαση και εστιάζουν τη διδασκαλία τους ο καθένας σε κάτι διαφορετικό (πίν.19): άλλοι στη θεωρία της μουσικής, άλλοι στην Ιστορία της μουσικής, άλλοι στην εκμάθηση μουσικού οργάνου, άλλοι στην εκμάθηση τραγουδιών και άλλοι στον αυτοσχεδιασμό, τις μουσικοκινητικές δραστηριότητες και τη σύνθεση. Σε κάποιους από αυτούς -τους λιγότερους- έχει διατεθεί αίθουσα Μουσικής και κατάλληλος εξοπλισμός και σε κάποιους όχι, στοιχείο, όπως προαναφέρθηκε, καθοριστικό για την επιτυχία ή όχι διεκπεραίωση της διδακτικής διαδικασίας. Αξιοσημείωτο επίσης είναι ότι κάποιοι εφαρμόζουν το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και κάποιοι όχι, ενώ άλλοι χρησιμοποιούν εξολοκλήρου τα σχολικά διδακτικά εγχειρίδια Μουσικής, άλλοι εν μέρει και άλλοι καθόλου. Επίσης, διαπιστώνεται πολύ μεγάλη επιθυμία για επιμόρφωση (πίν.27). Μελετώντας λοιπόν τα πορίσματα της παρούσας έρευνας, επιβεβαιώνεται ότι το μάθημα της Μουσικής στην Ελληνική Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση γίνεται στις περισσότερες των περιπτώσεων κάτω από αρκετά αντίξοες συνθήκες και χωρίς καμία ουσιαστική βοήθεια και συμπαράσταση από την Πολιτεία –παρόμοια συμπεράσματα προκύπτουν και από τις έρευνες της Κοκκίδου (Κοκκίδου, 2003b) και του Σταύρου (Σταύρου, 2006) στην Πρωτοβάθμια-. Επίσης, η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της Μουσικής είναι τόσο ανομοιογενής που προκαλεί πολλά ερωτηματικά για το κατά πόσον είναι αρκετή για να παράσχει τα απαραίτητα εφόδια ώστε να ανταπεξέλθει ο κάθε διδάσκοντας ικανοποιητικά στις απαιτήσεις και τις ιδιαιτερότητες του μαθήματος. Πάντως, κρίνεται πως θα ήταν ενδιαφέρον, μία αντίστοιχη έρευνα να γινόταν μερικά χρόνια αργότερα -και ιδιαίτερα μετά την αποστολή των καινούριων εγχειριδίων για το μάθημα της Μουσικής-, για να φανεί αν και κατά πόσον έχει αλλάξει το πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελείται το μάθημα της Μουσικής στην Ελληνική Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Είναι σαφές ότι θα πρέπει να ληφθούν κάποια μέτρα και αποφάσεις ώστε το μάθημα να γίνει αποτελεσματικότερο και να βρει τη θέση που του αρμόζει μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα (Χρυσοστόμου, 2005). Στο χέρι της Πολιτείας είναι λοιπόν, -αν υπάρχει η βούληση-, να ασχοληθεί σοβαρότερα με το θέμα *‘Μουσική Εκπαίδευση’* συνειδητοποιώντας την ευεργετική επίδραση που αυτή μπορεί να έχει στο παιδί για να αναπτύξει μια πιο ισορροπημένη προσωπικότητα (Σέργγη, 1982) και μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στη ζωή του (Σίμου, 1997).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρούτσος, Π. (2002). *Δημιουργία και πειραματική εφαρμογή ενός μοντέλου διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Μουσικών Σπουδών Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη.
- Ανδρούτσος, Π. (1995). *Μέθοδοι διδασκαλίας της Μουσικής*. Αθήνα: Edition orpheus Μ. Νικολαΐδης, β' εκδ.2004.
- Βαμβουκλή, Μ. (2005). «Δυσλεκτικά παιδιά & μουσική διδασκαλία: Αναγνωρίζοντας και ξεπερνώντας τις δυσκολίες», *Μουσικοπαιδαγωγικά*, τ.2, σ.50-62.
- Γενική γραμματεία εθνικής στατιστικής υπηρεσίας Ελλάδος.
http://www.statistics.gr_tables
- Coll, H. (1998). Where have all the teachers gone? *Yes*, 28, p.18.
- Cox, G. (1999). Secondary School Music Teachers Talking. *Music Education Research*, v.1, n.1, p.p.37-45.
- Elliot, D. J. (2007). «Η πραξιακή φιλοσοφία για τη μουσική εκπαίδευση: μία σύνοψη», *Μουσικοπαιδαγωγικά*, τ.4, σ.8-19.
- Ετμεκτόγλου, Ι. (2000). «Η διδασκαλία της μουσικής στο Γυμνάσιο - Λύκειο με έμφαση σε παραμελημένους εκπαιδευτικούς και θεραπευτικούς στόχους», *Μουσική Εκπαίδευση*, τ.6, σ.26-39.
- Hodge, G.M., Jupp, J.J. & Taylor, A.J. (1994). Work stress, distress and burnout in music and mathematics teachers. *British Journal of Educational Psychology*, 64, pp.65-76.
- Κελπανίδης, Μ. (1999). *Μεθοδολογία της παιδαγωγικής έρευνας με στοιχεία στατιστικής*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Κοκκίδου, Μ. (2002). *Το μάθημα της Μουσικής στο ελληνικό δημοτικό σχολείο (1969-2002) και εμπειρική καταγραφή της σημερινής πραγματικότητας*. Μεταπτυχιακή εργασία, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Φλώρινας Α.Π.Θ., Φλώρινα.
- Κοκκίδου, Μ. (2003a). «Έρευνα: Προσέγγιση του θεσμού της ανάθεσης του μαθήματος της μουσικής σε δασκάλους μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Πρώτο Μέρος)», *Μουσική Εκπαίδευση*, τ.12, σ.43-47.
- Κοκκίδου, Μ. (2003b). «Έρευνα: Προσέγγιση του θεσμού της ανάθεσης του μαθήματος της μουσικής σε δασκάλους μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Δεύτερο Μέρος)», *Μουσική Εκπαίδευση*, τ.13, σ.32-51.
- Κοκκίδου, Μ. (2005). «Δημιουργικότητα στη Μουσική Εκπαίδευση: Είναι δυνατόν να διδαχθεί;», *Πρακτικά 4^{ου} Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση*, σ.34-41. Κάστρο Λαμίας.
- Κτενιαδάκη, Α. (2008). *Το μάθημα της Μουσικής στην Ελληνική Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση σήμερα*. Μεταπτυχιακή εργασία, τομέας

- Παιδαγωγικής, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Φιλοσοφική Σχολή Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη.
- Royal Society of Arts (1995). *Guaranteeing an Entitlement to the Arts in Schools*. London, RSA.
- Ξωγέλλης, Π. (2005). *Ο εκπαιδευτικός στον σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Δαρδανός.
- Σέργη, Λένια. (1982). *Δημιουργική μουσική αγωγή για τα παιδιά μας*. Αθήνα: Gutenberg, ε' εκδ.1991.
- Σίμου, Ε. (1997). «Η αναγκαιότητα της μουσικής στην εκπαίδευση», *Μουσική Εκπαίδευση*, τ.1, σ.6-11.
- Στάμου, Λ. (2005). «Δημιουργικότητα και Μουσική Εκπαίδευση», *Πρακτικά 4^ο Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση*, σ.1-13. Κάστρο Λαμίας.
- Σταύρου, Γ. (2006). «Απόψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις επιπτώσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής στη διδασκαλία του μαθήματος της μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο», *Μουσικοπαιδαγωγικά*, τ.3, σ.31-47.
- Τσαμάλικος Μ. (επιμέλεια) (2006). «Το ζήτημα της επιλογής εκπαιδευτικών μουσικής στα δημόσια σχολεία - Παρουσίαση των θέσεων των συλλόγων Αποφοίτων των Τμημάτων Μουσικών Σπουδών», <http://www.musgradthes.gr>
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.–Π.Ι. (2003). Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών, Φ.Ε.Κ. 304, τεύχ.2^ο, 13-3-03. Αθήνα.
- Φ.Ε.Κ. 229/11-11-57, (1957). Βασιλικό Διάταγμα «Περί κυρώσεως του εσωτερικού κανονισμού του Ωδείου Θεσσαλονίκης»
- Χρυσοστόμου, Σμαράγδα. (2005). *Η Μουσική στην Εκπαίδευση: Το δίλημμα της διεπιστημονικότητας*. Αθήνα: Παπαρηγορίου – Νάκας.

Κτενιαδάκη Αθηνά: Είναι απόφοιτος του τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. και κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος στη «Σχολική Παιδαγωγική» από τον τομέα Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. Σπούδασε ανώτερα θεωρητικά (Αντίστιξη, Φούγκα) στο Μουσικό Κολλέγιο (τάξη Α.Μπαλτά) και είναι πτυχιούχος Πιάνου. Από το 1993 μέχρι σήμερα υπηρετεί ως καθηγήτρια Μουσικής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Από το 1998 είναι τακτικό μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση, από το 2002 μέχρι το 2008 γραμματέας και από το 2008 επικεφαλής της επιτροπής για τη Β/θμια Εκπ/ση της Ε.Ε.Μ.Ε. Έχει συμμετάσχει σε πλήθος σεμιναρίων και συνεδρίων για τη Μουσική, την Παιδαγωγική και το Θέατρο.

Music in Greek General Secondary Education: Music teachers' attitudes and opinions

Athina Kteniadaki

The present study aimed at investigating General Secondary Music Teachers' opinions, professional profile, instructive approaches and the conditions that they encounter in school contexts. The innovational aspect of this study relies on the fact that there hasn't been any other similar study, of such content and range, concerning music instruction in Greek Secondary Education. The final sample of this empirical study constituted of 163 music teachers, who worked in 26 different geographical regions of Greece, and who anonymously completed a questionnaire that had been sent to them. The present study took place during spring time in the year 2007 in partial fulfilment of the requirements for the Master in School Pedagogy, from the Department of Philosophy and Pedagogy, Aristotle University of Thessaloniki.

Athina Kteniadaki is a graduate of the Department of Musical Studies of the Aristotle University of Thessaloniki. She is a holder of an MA in School Pedagogy, from the Department of Philosophy and Pedagogy, Aristotle University of Thessaloniki. She holds degrees in Harmony, Counterpoint, Fuga and Piano. Since 1993 she teaches music in Greek Secondary Education. Since 1998 she is a member of the Greek Society for Music Education. She has taken part in many seminars and conferences about Music Education, Pedagogy and Drama Education.

email: athina.kteniadaki@gmail.com